

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Чумакової Ксенії Олександрівни
«Лінгвокультурні параметри вербалізації концепту TRANSPORT
у британському та американському варіантах англійської мови»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови**

Аналіз вербалізації концептів засобами різних мов сьогодні належить до одного з найбільш популярних і плідних напрямів мовознавчих досліджень, у якому наявні різні вектори або підходи: концептуальний, семантико-когнітивний, лінгвокультурологічний, когнітивно-поетичний тощо.

Утім, обраний у дисертаційному дослідженні К. А. Чумакової підхід вирізняється новизною, оскільки в цій розвідці вивченню піддані лінгвокультурні параметри вербалізації концепту засобами однієї – англійської – мови, але її різними, найбільш поширеними в світі варіантами – британським і американським.

Ще одним чинником, який вказує на вдалий вибір теми дисертації, є звернення до вивчення концепту TRANSPORT, котрий вміщує знання про такий важливий і суспільно значущий матеріальний об'єкт як засоби переміщення людей і товарів, а також процес та спосіб переміщень тощо. До цього слід додати, що сьогодні TRANSPORT виступає як концепт-донор, породжуючи нові смисли, пов'язані з рухом і переміщенням інформації у віртуальному просторі, що обумовлює потребу аналізу цього концепту.

Виявлення засобів вербалізації концепту TRANSPORT у британському та американському варіантах англійської мови є, без сумніву, актуальним, оскільки запроваджений у роботі антропоцентричний підхід дозволяє розглядати номінативні одиниці крізь призму спільних і відмінних рис відповідних культур, сформованих під впливом географічних, історичних, соціальних, економічних та інших чинників. Обраний підхід обумовив мету дослідження – встановлення лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту TRANSPORT у британському та американському варіантах англійської мови. Досягнення поставленої мети здійснено шляхом послідовного виконання низки завдань, які

охоплюють формування теоретичних засад дослідження, розробку методики аналізу та науково-практичне опрацювання фактичного матеріалу. Стосовно останнього слід зауважити, що аналіз матеріалу проведено з точки зору його організації у вигляді лексико-семантичних полів, його еволюції в часі, структурних і семантичних особливостей, а також з погляду ізоморфізму та диференціації систем мовних засобів, що актуалізують концептуалізоване знання про транспорт у британському й американському варіантах англійської мови.

Дослідження ґрунтується на достатньо репрезентативному матеріалі – корпус вибірки складається з 45 532 лексем, дібраних з британських та американських лексикографічних і довідкових джерел, а також галузевих текстів. Цей матеріал вивчено із залученням загальнонаукових і власне лінгвістичних методів, до останніх належать: метод концептуального аналізу, дефініційного та структурно-семантичного аналізу та методу польового моделювання.

Обсяг опрацьованого фактичного матеріалу, доречне та коректне використання сучасних і традиційних методів забезпечили достовірність отриманих у дисертаційній роботі результатів і висновків.

Ці висновки мають безперечну наукову новизну, оскільки дозволяють вперше у вітчизняній германістиці простежити еволюцію та сучасний стан вербалізації знання про транспорт у британській та американській лінгвокультурах.

Дисертаційна робота К. О. Чумакової має суттєве теоретичне значення: ця розвідка виносить на порядок денний і успішно вирішує проблему регіональної специфіки вербалізації концептів, що збагачує когнітивну лінгвістику, лінгвокультурологію, соціолінгвістику. Проведений у роботі комплексний аналіз систем номінативних засобів вербалізації концепту TRANSPORT у британському та американському варіантах англійської мови, доповнює та розширює знання у галузях лексикології, ономасіології, історії англійської мови.

Із цього випливає і практичне значення роботи, а саме: можливість використання отриманих у дослідженні результатів у нормативних теоретичних курсах з лексикології (розділи «Етимологія», «Словотвір», «Значення слова», «Лексико-семантичне поле», «Стилістична диференціація лексики») та лінгвокраїнознавства; у спецкурсах з лінгвокультурології, соціолінгвістики, порівняльно-історичного мовознавства. Крім того, багатий мовний матеріал, зібраний і систематизований у дисертації К. О. Чумакової, може бути використаний у практиці викладання англійської мови та перекладу, в укладанні підручників і посібників. Цей матеріал варто також застосувати в лексикографічній практиці, уклавши лінгвокультурологічні та фахові словники й довідники. Без сумніву, результати дослідження будуть корисними й для подальших розвідок молодих науковців.

Тема дослідження К. О. Чумакової цілком відповідає комплексній міжкафедральній науковій темі факультету іноземної філології Запорізького національного університету «Когнітивно-комунікативні та лінгвокультурологічні параметри дослідження мовних одиниць», затвердженої Міністерством освіти і науки України (код державної реєстрації 0113U000807).

Робота пройшла належну апробацію: її зміст обговорено на сімох міжнародних та двох міжвузівських конференціях у 2013–2016 рр., на щорічних підсумкових конференціях професорсько-викладацького складу Запорізького національного університету протягом 2014–2016 рр. та на засіданнях кафедри англійської філології у 2014–2016 рр. За результатами дослідження опубліковано 10 одноосібних статей, з яких 8 – у фахових вітчизняних виданнях, 2 – у зарубіжних періодичних виданнях; обсяг публікацій становить 5 друкованих аркушів.

Дисертація чітко і правильно структурована: у першому розділі викладено теоретичні, а в другому – методологічні засади роботи, у третьому розділі системно вивчено засоби вербалізації концепту TRANSPORT у британському та американському варіантах англійської мови, на основі чого змодельовані лексико-семантичні макрополя “TRANSPORT” і “TRANSPORTATION”;

четвертий розділ присвячено розгляду основних етапів розвитку цих макрополів та виявленню основних структурно-семантичних характеристик одиниць, що входять до їхнього складу.

Зміст першого і другого розділу свідчить про високий рівень наукової ерудиції автора дисертації, її обізнаність в усіх релевантних дослідженню теоретичних постулатах і методиках, здатність до аналітичного мислення. Виявом цього є, зокрема, висновок, яким завершується кожний підрозділ першого розділу і який пов'язує викладені в цьому підрозділі теоретичні положення з об'єктом дослідження – концептом TRANSPORT.

Проте, зміст третього й четвертого розділів вражає набагато більше грамотністю, логічністю й ретельністю аналізу.

У третьому розділі дослідження змодельовано лексико-семантичне поле номінативних засобів вербалізації концепту TRANSPORT – макрополе “TRANSPORT” (у британській лінгвокультурі) / “TRANSPORTATION” (в американській лінгвокультурі). З'ясовано, що макрополе сформоване трьома полями: “LAND TRANSPORT/TRANSPORTATION”, яке складається з мікрополів “ROAD TRANSPORT/TRANSPORTATION”, “RAIL TRANSPORT/TRANSPORTATION”; “AIR TRANSPORT/TRANSPORTATION”; “WATER TRANSPORT/TRANSPORTATION”. Одиниці, що входять до складу лексико-семантичного поля, автор дослідила з точки зору їхньої структури, змісту, походження, здатності об'єктивувати поняттєвий, оцінний, образний та ціннісний складники концепту. Найбільш цікавим результатом цього розділу є виявлення того, що ядро, навколоядерна та периферійна зони поля мають збіжні, подібні й відмінні елементи в британському та американському варіантах англійської мови, причому найбільшою мірою національна специфіка відчутна на периферії. Також з'ясовано, що найбільша кількість відмінностей припадає на поле “LAND TRANSPORT/TRANSPORTATION”. Ці данні мають суттєве значення як для лінгвістики, так і до лінгвокультурології.

Четвертий розділ дисертаційної роботи К. О. Чумакової містить аналіз процесу формування лексико-семантичного поля “TRANSPORT/

TRANSPORTATION”, тобто вивчення елементів цього поля в діяхронічному аспекті та в аспекті специфіки словотвору. Це залучає урахування екстралінгвальних чинників, під впливом яких проходив процес формування лексико-семантичного поля. У той самий час, необхідним стає і встановлення власне лінгвальних особливостей, а саме: способів творення одиниць зазначеного поля. З’ясовано, що серед цих одиниць, поданих однією лексемою, наявні непохідні лексеми, афіксальні деривати, утворені способом основоскладання, аббревіатури, лексеми, утворені усіканням форми, похідні лексеми, утворені способом телескопії, похідні слова, утворені шляхом поєднання декількох способів словотворення. Проаналізовано також словосполучення – елементи лексико-семантичного поля, серед яких зареєстровано двокомпонентні, трикомпонентні, багатоконпонентні, побудовані по декількох продуктивних моделях. Порівняльний аналіз, проведений автором, засвідчив, що деякі способи словотвору, зокрема, словоскладання, усічення, аббревіація є значно більш продуктивнішим в американському варіанті, тоді як кількісні характеристики й моделі утворення словосполучень суттєвих відмінностей не демонструють.

Таким чином, проведене К.О. Чумаковою дослідження дозволило схарактеризувати лексико-семантичне поле “TRANSPORT/TRANSPORTATION” як складну відкриту систему, що втілює немовне й мовне знання у двох споріднених, але неідентичних лінгвокультурах. Це дослідження збагачує соціо-когнітивні студії аналізом регіональної специфіки вербалізації концептів, що й визначає його як вагомий внесок у розвиток сучасної лінгвістичної думки.

Дисертаційна робота є цілком завершеною, самостійною; у ній викладено нові положення, отримані К. О. Чумаковою, у той час, коли усі постулати, сформульовані іншими авторами, подані як цитати з посиланнями на відповідні джерела, що засвідчує відсутність у роботі плагіату.

Проте, як кожне інше новітнє дослідження, дисертація не позбавлена певних недоліків і вад. Переходячи до обов'язкової критичної частини відгуку, слід зупинитися на таких моментах:

1. У роботі неодноразово підкреслюється, що TRANSPORT розглядається та аналізується як лінгвокультурний концепт. Проте, автори, на яких посилається К.О. Чумакова (стор. 20-21, 23-24) виокремлюють такі складники лінгвокультурного концепту як поняттєвий, оцінний (ціннісний) і образний, тоді як у р. 2 і 3 мова йде про поняттєвий, оцінний/ціннісний, образний і асоціативний складники. Звісно, будь-яка теоретична конструкція не є догмою, вона може бути модифікована відповідно до природи об'єкту та мети дослідження, але таку модифікацію слід було б пояснити й обґрунтувати.

2. Друге зауваження певною мірою пов'язане з попереднім, оскільки стосується прийнятого в роботі розуміння оцінного, образного й асоціативного складників концепту TRANSPORT. Викликає сумнів віднесення до засобів вербалізації оцінного складника номінацій на позначення функції транспорту, напрямку руху, часу функціонування, до образного – лексичних одиниць, що позначають колір, форму, розмір, комплектність транспортного засобу тощо.

3. Структура роботи є в цілому правильною і логічною, але варто було б починати кожний розділ роботи з короткого вступу, який би містив стисле пояснення щодо змісту й послідовності викладеного матеріалу. Розроблений в роботі алгоритм, який по суті є авторською дослідницькою моделлю, варто було б не розпорошувати по окремих підрозділах розділу 2, а подати окремо, чітко і детально пояснивши необхідність саме такої послідовності дій. Окремі підрозділи (1.8, 2.1.3, 2.1.4) є надто короткими, їх варто було б об'єднати з іншими.

4. У роботі наявні окремі мовні помилки (с. 16 – екстралінгвістичний замість екстралінгвальний, с. 23 – понятійної замість поняттєвої, с. 25 – оціночна замість оцінна та ін.), стилістичні вади (стор. 14, 30, 42, 63, 72 та ін.), а також, на жаль, досить чисельні хиби друку (стор. 8, 9, 17, 30, 34, 36, 43, 51, 82 та ін.).

Висловлені зауваження мають дискусійний, організаційний або технічний характер, вони не зачіпають основних концептуальних положень дисертаційної роботи та не применшують її загальної високої оцінки.

Знайомство з публікаціями за темою роботи засвідчує, що вони повною мірою висвітлюють її основні положення, зміст автореферату ідентичний змісту дисертації.

На підставі ознайомлення з текстом дисертації, авторефератом та публікаціями за темою рецензованої роботи вважаю, що дослідження Чумакової Ксенії Олександрівни «Лінгвокультурні параметри вербалізації концепту TRANSPORT у британському та американському варіантах англійської мови» відповідає усім вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент –
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри теорії та практики
перекладу англійської мови
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

І.Є. Фролова

Підпис *І.Є. Фролова*

ЗАСВІДЧУЮ

Учений секретар Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

[Signature]